

TELEGRAFUL ROMAN

Apară Martia, Jua și Sâmbăta

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru strălătațe pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 34.
Epistolele nefrancoate și articolele republicate nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 14 fl., — de două ori 24 fl., — de trei ori 30 fl. rëndul cu litere garmond

Memorandul

episcopatului nostru.

Sibiu, 2 Novembre n.

Am fost dat la timpul seu știrea, că episcopatul bisericii gr. or. române a înaintat memorandum în chestia proiectului de lege despre reformele școlare, încă pe vremea când proiectul nu trecuse prin înăspriri, ci se afla în textuarea sa originală, făcută de referentul Halász.

Presa magiară abia acuma a ajuns să iee act despre acest fapt, și în zilele din urmă au adus aprôpe toate ziarele magiare *estruse* scurte despre cuprinsul memorandumului. Spuneau toate, că în memorandum proiectul de lege e combătut cu argumente *pedagogice*, arătându-i-se neexecutabilitatea, și că e combătut și pe tema, că se atinge de *autonomia* bisericii gr. or. române, garantată prin legi pozitive și fundamentale.

De sine înțeles, că fie-care ziariu magiar și-a făcut apoi și comentariile sale, — mai cuviincioase ori mai puțin cuviincioase, — la adresa episcopatului bisericii gr. or. române, amăsurat gradul de educațiune a scriitorului de la fie-care ziariu.

În mod destul de cuviincios se exprimă asupra faptului ziariul „*Az Ujság*”, care în numărul de Duminecă scria următoarele în chestia memorandumului:

„Episcopatul român încă a scris în contra proiectului de lege despre școala poporală. (Adevărul e, că episcopatul gr.-ort. român și-a ridicat *întâiu* cuvântul în contra proiectului de lege. Red.) Într'un anumit înțeles, aflăm lucrul de natural, pentru-că și episcopii români sunt Români. Dar' apoi și ei trebuie să afe de natural, dacă guvernul magiar nu se acomodează la astfel de proiecte după interesele naționale române. Aici e vorba de *interesele statului ungar*, nu de interesele naționalității române și intereselor acestora dreptul le dă favor de putere asupra acestor din urmă. Statul ungar are dreptul să impună în fie-care școală învățarea limbii magiare, și să cêră de la fie-care fiu al seu, ca să cunoască limba magiară. Pe sêma Românilor nu garantază nici o lege favorul, că ei nu trebuie să învețe unguerește, ci numai acel drept le este dat în lege, că nu sunt dator să renunțe la limba lor. Prin urmare, nu se pot provoca Români nici la legea despre naționalități, nici la autonomia lor bisericească. Statul ungar face un pas *îndreptățit* înainte, dar' nu împinge îndêrêt naționalitățile. Și aceea la ce voește să ajungă cu proiectul acesta, *nu trebuie să iee de la nimeni*”.

Tonul e, cum am spus, destul de cuviincios, dar' fondul nu e destul de corect în espunerile acesteia ale ziariului numit magiar. Trebuie să punem chestia astfel: E stat *național magiar* statul ungar, ori e stat *poliglot*, cu mai multe naționalități egal îndreptățite? Nu va pute să deie nimeni alt răspuns, de cât acela pe care-l dăm noi: E stat compus din mai multe naționalități, cari la olaltă formeză *națiunea politică ungară*. Stând lucrurile astfel, guvernul nu pôte să țină în vedere alte interese de cât ale statului *întreg*, ale

tuturor cetățenilor, fără deosebire de limbă și lege. Pentru-că toți împreună formeză statul. Aceea însă ce se intenționează a se face cu ajutorul proiectului de lege din întrebare, nu e alta de cât *favorisarea* din cale afară a limbii magiare față de celelalte limbi din țeră egal îndreptățite pe baza legilor existente, în școlă, biserică, justiție și administrație.

Da, egal îndreptățite pe întreaga linie. Pentru-că nimeni nu ne va pute arăta lege sancționată, în care să se dispună, că omul cu pricina e dator să cunoască limba judecătorului ori a funcționarului de la administrație, în fața căruia se presintă; dar' despre aceea este lege, că judecătorul și funcționarul de la administrație e dator să cunoască limba poporului peste care stăpânește și judecă... Iată deci, că *este lege*, care garantază Românilui (cum garantază și Sasului, Sêrbului, Slovacului, etc.), că nu trebuie și că nu e dator să învețe unguerește. E greșită deci părerea dlor de la „*Az Ujság*” în privința acesta. Și tot așa de greșită e și părerea, că dreptul dă favor de putere intereselor de stat ungar față de interesele naționalistice române; pentru-că dacă formăm și noi statul, cum de fapt îl formăm, interesele noastre sunt și ale statului, dat fiind, că numai un popor mulțămît cu sôrtea ce o are în stat pôte să fie folositor statului, și interesele statului sunt earăși și ale noastre, căci nu putem să avem alte interese de cât ale statului. Dar' tocmai aceste interese cer, ca *să rămânem așa cum am fost*, fie-care popor din patria acesta cu limba și credința sa, cu obiceiurile sale, cu naționalitatea sa, pentru-că aceea, că toți trebuie să vorbim o singură limbă în statul poliglot ungar, *nu formeză interes de stat absolut de loc*.

Dacă ar fi *interes de stat*, ca toți să fim Magiari în statul acesta, atunci ar trebui să ajungem la concludsiunea, că de o mie de ani s'a lucrat în mod consecvent *în contra* acestui interes de stat, fiind-că de o mie de ani trăim împreună, popoarele diferite ale statului, fie-care în limba și legea sa. Și atunci ar eși lucrul acolo, că cei-ce au garantat prin lege fundamentală dreptul limbii pe sêma fie-cărei naționalități din țeră, — au desconsiderat cu desvêrșire interesul mare de stat, o învinovățire pe care nu o pôte aduce nici un Magiar cu inimă curată unui *Deák Ferencz*, unui *Eötvös József*, și celorlalți mari bărbați ai vremii lor.

Nu e deci *interes de stat* aceea ce plănuiește proiectul de lege din întrebare, ci numai interes de rassă, interesul naționalității magiare. Guvernul însă nu e numai al Magiarilor, ci al tuturor popoarelor din patrie. *Părintește* trebuie să le trateze pe toate. Și apoi înșiși domni de la „*Az Ujság*” își încheie spusele cu aceea, că *să nu se iee de la nimeni aceea la ce vrea să ajungă guvernul cu proiectul acesta de lege*, adică limba, — pe când tocmai acesta e păcatul proiectului de lege, că atenteză la limbile nemagiare, în favorul limbii magiare.

Atunci de ce 'l mai apêră?!...

Proiectul de lege

referitor la modificarea articolului de lege XXXVIII din 1868, și a articolului de lege XXVIII din 1876.

(Urmare).

§. 26. Orele de instrucție teoretică și practică sunt a se ține, după putință, ziua. Băieții au să fie separați de fete la instrucția practică totdeauna. Dacă la un curs de repetiție numărul elevelor e cel puțin cincizeci, separarea de cătră băieți este obligătoare și la instrucția din cunoștințele generale.

§. 27. În cursurile de repetiție instrucția se face în mod cu totul gratuit. Elevii n'au deci să plătescă nici taxă de inseriere, nici didactru, nici taxa la fondul de pensiuene al învățătorilor.

§. 28. În cursurile de repetiție cu direcție agronomică, însăreînază autoritatea școlară locală cu instrucția în obiectele agriculturii, respective aplică un învățătoriu diplomat de la școala poporală elementară, care a luat parte la cursul agronomic ordonat din partea ministrului de agricultură a se ține în fie-care an cu învățătorii de la școlile populare, și despre absolvirea cu succes a acestui curs a primit certificat. În lipsa unui astfel de învățătoriu pôte fi încredințat, cu aprobarea inspectorului regesc de școle, și un astfel de învățătoriu de la școala poporală elementară, însă în mod provisoriu, care are cunoștințe practice în ramii agronomiei, dezvoltate în respectiva comună. Un astfel de învățătoriu însă are să facă în doi ani cursul agronomic.

§. 29. Într'un post sistemizat în mod special de învățătoriu agronomic pôte fi pus numai un învățător diplomat de la școala elementară poporală, care într'o școală agronomică de stat a făcut cu succes cursul de doi ani și a eșit calificat ca învățătoriu agronomic pentru școala poporală elementară. Învățătoriu special de agronomie e obligat să deie instrucție teoretică și practică 36 ore pe săptămână. Organizarea și ordinea de instrucție în aceste cursuri o stabilește ministrul de agricultură în înțelegere cu ministrul de culte și instrucțiune.

§. 30. Cu postul de învățătoriu special de agricultură, sistemizat anume la școlile cari nu sunt ale statului, e împreunat un salariu de cel puțin 1200 corône, adaus de 100 corône tot la 5 ani, lucru ce se repetă de șese ori, locuință în natură (cel puțin două camere, bucătărie și apartamentele necesare), eventual bani de quartir, cum și folosirea unei grădini în mărime de 1/4 juger, sau ecuivalentul acesteia.

§. 31. Scopul instrucției practice din agricultură fi servește de regulă grădina școlară, ori în lipsa acesteia, partea ce pôte fi folosită din grădina comună de pomi. Dacă lipsește și acesta, ori dacă n'ajunge terenul pentru scopurile unui curs agronomic de repetiție provêdut cu învățătoriu de specialitate, comuna are să grijescă de alt teren acomodat și de recuisitele necesare pentru instrucția în agricultură, respective pentru aranjamentul agronomic.

§. 32. Comunele pot să fie împărțite de ajutoriu de stat la înființarea și susținerea cursurilor agronomice de repetiție, pe baza recomandării comisiei administrative, din sumele votate de parlament în scopul acesta.

Capitul III.

Dotarea învățătorilor comunali și confesionali și dreptul disciplinar eserciat din partea statului.

§. 33. Salariul anual al învățătorului ordinar aplicat din partea comunelor ori confesiunilor la școala poporală elementară, este

a se stabili în cel puțin 800 corône la an. Remunerațiunea anuală a unui candidat de învățătoriu, care a dat esamenul fundamental, nu pôte să fie mai mică de cât 600 corône. Fie-cărui învățătoriu fi mai compete, afară de salariu, locuință cinstită în natură (cel puțin două camere, bucătărie și apartamentele necesare), și o grădină în mărime de cel puțin 1/4 de juger, ori ecuivalentul ei, ear' candidatului de învățătoriu locuință cu o odaie, ori în lipsă, ecuivalentul corêspunzătoriu.

Dispozițiunea din §§-ii 139 și 140 din art. de lege XXXVIII anul 1868, că postul vacant de învățătoriu este a se împlini în curs de jumătate an cel mult, și că în timpul acesta este a se aplica la școala un candidat de învățătoriu, mai departe, că în cas de môrte, vêduva și orfanii învățătorului rămân în folosința întregă a salariului și a locuinței jumătate de an de la ziua môrții, în fine dispoziția din § ul 138 al aceleiași legi, că învățătoriu vine ales pe viêtă: toate aceste dispozițiuni se estind și asupra susținătorilor de școle confesionale, respective asupra învățătorilor aplicați la școle elementare populare confesionale. În contra susținătorilor de școle, cari nu se vor conforma, se aplică procedura stabilită în §-ul 15 din art. de lege XXXVIII, anul 1868.

§. 34. Ministrul de culte și instrucțiune pôte acorda ajutoriu, în cadrele sumei votate din an în an de cătră legislațiune, pe lângă condițiunile și urmările stabilite în paragrafi următori, pentru a se completa salariile învățătoarești peste m'n'mul legal până la suma de 1000 corône, dacă concernenta autoritate supremă școlară o dorește acesta, și comisiunea administrativă își dă aprobarea.

§. 35. Învățătorii ordinari de la școlile populare cari nu sunt ale statului, primesc adaus cuincuenal la salariu 100 corône, care repștindu-se de șese-ori, pôte ajunge la suma de 600 corône. Adausul acesta nu pôte fi computat în plusul de salariu ce eventual trece peste 800 corône. Anii de serviciu pentru computarea cuincuenalelor se iau cu ziua 1 Octobrie 1893. Statutele create, ori cari se vor face în viitoriu cu privire la adausul acesta din partea singuraticilor susținători de școle, nu vin alterate prin dispozițiunea de față, în cazul că ele conțin cel puțin favorul acordat învățătorilor în paragraful acesta.

§. 36. Salariul învățătorului, ținându-se în vedere restrîngerile din §§-ii 38 și 39 ai acestei legi, se pôte da, cum a fost obiceiul și până acum, afară de bani gata, și în competențe date în natură, ori în rodul pământului folosit.

§. 37. Susținătorii de școle are să plătescă banii gata din salariu la mâna învățătorului în fie-care lună, ori la un sfert de an, dar' înainte.

§. 38. Plătirea unei părți de salariu în naturale se concede numai sub condițiunea, dacă se adună din partea susținătorului de școală, fără intervenirea învățătorului, și se predă învățătorului la termine înainte stabilite și în cantități tot înainte precisate, astfel, ca ultima competență să o primescă cel mult la finea lunii Novembre a anului respectiv. Dacă susținătorii de școle nu predă învățătorului naturalele în felul acesta, ori apoi naturalele nu corespond calității mijlocie a recoltei din acel an, e dator în loc de naturale să plătescă valoarea acestora în bani gata.

§. 39. Valoarea în bani a folosirii unei realități școlare, care formeză parte întregitoare din dotațiunea învățătorului, fără a se socoti aci folosința în natură a locuinței și a grădinei, este a se stabili în mod special pentru fie-care post de învățătoriu. Ca basă

servește la stabilire — subtrăgându-se toate dările — arănda care se plătește în comuna aceea pentru o realitate de asemenea calitate. Aci mai vine apoi calculată valoarea în bani a prestațiilor pe cari comuna (comunitatea eclesiastică) are să le facă eventual prin membrii ei, cu privire la lucrarea realității. Tot așa este a se stabili pentru fiecare comună, luându-se prețurile medii din cei trei ani expirați 1902-1904, echivalentul în bani pentru naturalile ce se dau învățătorului (articole de traiu, lemne, pășunat de vite, etc.).

§. 40. Pentru viitoriu se admit în școlile populare elementare numai posturi de învățători ordinare, sistematice. În postul ordinar de dascălie, cu excepțiunea casurilor amintite în §-ul 49 al legii acesteia și în §-ul 139 din art. de lege XXXVIII anul 1868, nu poate fi aplicat un candidat de învățătoriu, respective conducerea independentă a unei clase singuratică nu poate fi dată în grija unui candidat de dascălie.

§. 41. Restanțele stabilite în mod oficial din taxele ce sunt de dat din partea susținătorilor de școle în salariile învățătorilor, sunt a se încasa de la singuraticii debitori pe cale administrativă. Modalitățile de încasare le stabilește ministrul de culte și instrucțiune în înțelegere cu ministrul de interne și cu cel de finanțe, pe calea ordonanțelor.

§. 42. Dacă învățătorii unei școle confesionale prevede și agendele cantorului, conform alineei a treia din §-ul 141 al art. de lege XXXVIII, anul 1868, la stabilirea salariului învățătoresc sunt a se lua împreună competențele învățătorului și ale cantorului în salariul învățătoresc.

§. 43. Atât autoritățile școlare comunale, cât și cele confesionale ale școlilor elementare populare au să facă pași, ca susținătorii școlilor, în curs de 9 luni de la intrarea în viață a legii acesteia să garanteze pe sâmba învățătorilor ordinari de la școlile lor un salariu de cel puțin 800 corone la an. Tot așa au să asigure susținătorii de școle în caz de necesitate, remunerația de cel puțin 600 corone pe sâmba candidatului la învățătorie. Dacă susținătorii de școle, în urma sărăciei stabilite în mod oficial nu sunt în stare să o facă acesta, respective, dacă cu privire la școlile comunale darea pentru școlă, repartisată pe baza §-ului 35 din art. de lege XXXVIII, anul 1868, ear' venitele după celelalte fonduri destinate scopurilor școlare, sunt eshaustate, — au să ceară în alte trei luni următoare, prin comisiunea administrativă, ajutor de stat pentru acoperirea lipsei, de la ministrul de culte și instrucțiune, în rugare motivată.

§. 44. Dacă susținătorii de școle confesionale nu asigură pe o cale ori pe alta în termenul acesta salariul minimal al învățătorilor lor, vreau însă totuși să aibă și mai departe școlă lor, salariul învățătoresc minimal stabilit în legea aceasta se consideră ca asigurată în sarcina confesiunii susținătoare de școle. În

cas că nu se va pute încasa, în contra respectivilor susținători de școle vine pus în aplicare §-ul 15 din art. de lege XXXVIII, anul 1868, și respective punctul 4 din §-ul 6 al art. de lege XXVIII din anul 1876,

§. 45. Suma plătită până acuma din partea susținătorilor de școle, din mijloace proprii, în salariul învățătoresc, rămâne și pentru mai departe nestirbită, respective nu poate fi micșorată în scopul de a se cere ajutoriu de stat.

§. 46. Ministrul de culte și instrucțiune întreprinde din suma votată în scopul acesta din partea legislativei salariile învățătorilor populari, avisați la acesta, ai comunităților civile și bisericesti, avizând despre acesta autoritatea supremă școlară respectivă, pe calea comisiunii administrative municipale, până la suma minimalului stabilit în legea aceasta, după următoarele modalități:

a) Comisiunea administrativă stabilește mărimea salariului învățătoresc, anunțat din partea autorității școlare locale, pe baza preliminarului comunității civile ori bisericesti și al școlii, apoi pe baza certificatului autorității locale despre starea materială a comunității bisericesti, vidimat din partea prim-pretorului cercual (primariului).

b) Fie-care post de învățătoriu pentru a cărui întregire de salariu s'a acordat ori s'a cerut ajutoriu de stat, este a se implini de regulă pe calea concursului în totă forma făcut. Concurenții au să-și dovedească cu documente: calificația legală, cetățenia de stat și împrejurarea, că sunt în stare să instrueze în limba magiară.

c) Comisiunea școlară respectivă are să arete, că învățătoriu pentru a cărui îmbunătățire de salariu se cere ajutoriu de stat, va instrua cel puțin 30 elevi zilnici, întră 6 și 12 ani.

d) Comisiunea administrativă cercetază, dacă calificațiunea stabilită în punctul b) a învățătorului pentru care se cere ajutoriu, corespunde cerințelor legale?

Dacă statul susține în comună o școlă populară elementară de stat, pentru întregirea competenței învățătorului de la vre o școlă comunală ori confesională aflătoare în localitate se va da ajutor de stat, cum și adausurile de etate numai în cazul că școlă populară elementară de stat nu poate face instrucțiunea legală a elevilor de 6 până la 12 ani din comună, din lipsă de spațiu, și astfel școlă populară de alt caracter e într'adevăr necesară.

§. 47. Când statul contribuie la întregirea salariului unui învățătoriu de la școlă comunală ori confesională cu ajutoriu de stat în sumă de peste 120 corone, aplicarea învățătorului depinde de la aprobarea ministrului de culte și instrucțiune. La școlile populare elementare cari se vor împărtași de ajutoriu de stat, procedura alegerii de învățătoriu, precisată în punctul 1 al §-lui 13 din art. de lege XXVIII, anul 1876, este a se modifica conform dispozițiilor acestora.

Contribuie statul la dotarea unui post de învățătoriu de nou sistemata la școlă popo-

rală confesională ori comunală cel puțin cu 800 corone, ca ajutoriu de stat, ori întregire de salariu, — învățătoriu pentru acest post vine numit din partea ministrului de culte și instrucțiune. (Va urma.)

Fragmente istorice.

Despre boerii din țera Făgărașului.

De
Non quis, sed quid.

(Urmare).

c) In Sebeș, cu 144 case și 863 locuitori, comună vecină cu Mărginenii spre vest, asemenea militarizată la anul 1762, în care aflăm următoarele familii boerești:

1. Dimboi alias Savu de Sebeș, 10 patrifamilii, cu diploma de la G. Bethlen din anul 1628, și de la G. Rákoczi din anul 1793, ce le-a produs Onea Dimboi la comisiunea spre cercetarea grănicerilor boeri, din anul 1843.

2. Roman de Sebeș, 10 patrifamilii, cu diploma de la G. Rákoczi din anii 1631 și 1635, ce o a prezentat Szavu Roman de Sebeș de odată cu Dimboi, amintitei comisiuni din anul 1843.

Cazaculy de Sebeș, vine întră timarii din Făgăraș, privilegiați prin G. Rákoczi în 1630.

b) In Herszeni, cu 143 case și 740 locuitori, comună parte militarizată, parte civilă, în care aflăm următorii boeri:

1. Herszeni de Herszeny, familie parte magiarizată și emigrată, parte locuitori români din Herszeni, vre-o 20 patrifamilii, dintră cari unii și preoți români. Familia a scos un transumpt din M. Vársárhely 21 Ianuarie 1845, din care reese, că fiind improcesuată din partea fiscului pentru posesiunile ei din Bucium și Copacel, spre apărarea sa a produs înaintea forului producțional, următoarele documente:

Un transumpt tabular despre actul dietei din Alba-Iulia din anul 1291, prin care se recunoște posesiunea lui Ugrin peste Făgăraș și Sâmbăta.

Transumpt capitular albense, ce cuprinde diploma Annei Nadasdi din anul 1556 despre nova donațiune peste posesiunea Bucium.

Literele principelui G. Bethlen date cu ocaziunea armilustrului din anul 1620, prin care familia se confirmă în drepturile ei de imunitate.

Literele de la G. Rákoczi din anul 1633, prin cari familia Herszenyi se confirmă în posesiunea acuisitelor din Copacel.

În fine recuiziționalele datate

În anul acesta — cu ajutoriu lui Dumnezeu și spre bucuria generală — s'a terminat frumosul edificiu al „Museului”; și astfel poporul român va avea mângăierea a fi făcut începutul pentru crearea unei noi instituțiuni din cele mai importante.

Este deci soait timpul, ca să ne gândim și la convenita înzestrare și aranjare a acestei case.

În două direcțiuni va trebui să se desvôle această instituțiune.

Una, care să se estindă asupra trecutului nostru. Acest trecut — ori cât a fost de vitreg — totuși cuprinde pentru noi multe momente înălțătoare, cari formeză nu numai niște plăcute amintiri, ci mai ales și un izvor de încredere în puterile proprii și de speranțe în un viitoriu mai bun.

Chiar secularele suferințe ne sunt un îndemn puternic de stăruințe pentru idealuri, un factor puternic pentru nutrirea spiritului național.

De-oparte deci trebuie să ocupe loc în această secțiune istorică toate obiectele chimate a ne reaminti momente din viața bătașilor nostri mari și providențiali și din faptele mărețe ale trecutului nostru; ear' de altă parte trebuie să află aici loc tot ce se referă la traiul original și patriarchal al poporului nostru, și mai ales uneltele, sculele și

din anii 1711 și 1712 privitoare la acuișițiunile din Copacel.

Pe baza acestora familia Herszenyi, reprezentată prin George, Matheiu și Samuil Herszenyi, se absolvă de pretențiunile fiscului.

2. Barszan de Herszeny, cu 5 patrifamilii.

Many și Marcul, fiii reposatului Barszan boeriu de Herszeny, au căpătat în tovărășie cu compozorii Stanislau de Recse și cu succesorii lui Aldea, Ioan și Zsudetzu de Rusor în privința posesiunilor din Recsa și Luța cu munții Scărișora și Plesea, cum și a posesiunilor din Rușor și Bucium: diploma de la Anna Nadasdi din Făgăraș anul 1556. — A se vede la Recsa.

3. Rinea alias Rhénye de Herszeny, cu 15 patrifamilii, cu diplome boerionale moite de la G. Rákoczi din anul 1635 și de la Susana Lorándfi din anul 1652, apoi cu o instrucțiune producțională din anul 1793. O parte s'a așezat în Bucovina.

4. Lia alias Liany de Herszeny, 5 patrifamilii, asemenea cu diplomă nouă boerională de la Susana Lorándfi din anul 1552.

5. Zsudele de Herszeny, 15 patrifamilii, cu diploma de la Susana Lorándfi din anul 1651, de care se țin și alți membri ai familiei, cari au adoptat connume separate, precum sunt: Fetu, Man, Nesz, Oprea etc. de Herszeny. (Va urma.)

O întimpinare.

La notița din nrul 111 al zăriului nostru, trimisă din Timișoara, despre activitatea dlui Nicolae Iancu, primim următoarea întimpinare:

„Sub titlul Din Timișoara s'a publicat în nr. 111 al acestui prețuit zăriu o notiță despre „Reuniunea de agricultură din comitatul Timiș” de un cuprins, peste care în interesul comunelor noastre românești nu putem trece cu vederea. Se semnalază în notița aceasta ca fapt îmbucurător, că dl N. Iancu (din Mohu) a fost numit din partea reuniunii referent al tuturor chestiilor economice românești din întreg comitatul Timiș, că de-a înființat în mai multe comune românești societăți economice, că este pusă la cale înființarea în Timișoara a unei filiale centralelor întreprinderilor de industrie de casă din Sopron și Viena, unde femeile bănățene își vor pute valoarea lucrurile lor de mână, — tot semne îmbucurătoare pentru prosperarea comunelor românești din acest comitat. Autorul notiței însă nu este, ori nu vrea să fie orientat în cauză. Uită că reuniunea aceasta este o creațiune a comitatului oficial condus de alte interese și nu de interesul propășirii economice ale Românilor de aici; prin dl Iancu reuniunea a voit să-și facă o acuișiție bună spre ajungerea scopului urmărit,

obiectele, cari încep a dispăre, făcând loc înoltrilor influențate de civilizațiune, care străbate în cele mai ascunse colțuri ale vieții popoarelor.

Astfel muzeul va deveni de-oparte un adevărat altar pentru cultivarea tradițiilor naționale, un adevărat templu pentru conservarea urmelor despre vechiul traiu și despre stadiul cultural al părinților și strămoșilor nostri, și peste tot pentru păstrarea tururilor relicuilor de la înaintași, cari pentru noi trebuie să formeze o scumpă moștenire.

Cursul natural al progresului nu se poate opri; el schimbă în calea sa mult viața popoarelor.

Desvoltarea unui popor însă numai atunci este normală și sănătoasă, când înaintarea se bazează pe temeliile probate ale trecutului, ținând cont de toate însușirile suflatești și trupesti, cari formeză ereditatea de la antecesori.

În acest scop trebuie deci să alegem, să păstrăm încă până mai e timp tot ceea-ce este amenințat să dispără pentru totdeauna. Necesitatea devine cu atât mai iminentă, cu cât suntem espuși la mai multe influințe străine, cari lute corosesc traiul unui popor, aplicat spre imitarea lucrurilor observate la străini. (Va urma.)

FOIȘORĂ

Muzeul istoric-etnografic român.

Edificiul măreț al muzeului istoric-etnografic român este terminat și formeză o podobă a orașului Sibiu. Dorința noastră și a tuturor cari au oferit obolul lor pentru ridicarea acestui muzeu, este, să devină prin aranjamentul sau intern, prin bogăția și valoarea colecțiilor istorico-etnografice o podobă a întregului popor românesc din patrie.

Acăsta însă se va pute ajunge numai atunci, dacă se va porni în toate părțile o vie mișcare pentru colectarea obiectelor, cari au să formeze simburile acestei instituțiuni culturale.

În scopul acesta „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român” a înscrisnat secțiunea istorică cu elaborarea unui proiect de apel, adresat întregului public român din patrie, cum și a unor puncte de orientare, asupra cărora ar fi să se îndrepte atențiunea colecționarilor. Dl Miron E. Cristea a prezentat proiectul dorit, care a fost acceptat întocmai și trimis tuturor despărțimentelor Asociațiunii, pentru a se porni colecta.

Îndeplinim o datorință către Asociațiunea noastră publicând acest elaborat și invi-

tând cetitorii nostri, ca în cercul în care ei trăiesc și lucră, — să facă tot posibilul pentru adunarea de obiecte. În deosebi preotesele și dascălițele române ar pute face mari servicii, consfătuindu-se în fie-care ținut și pregătind câte o păpușă de bărbat și femeie în mărime naturală, îmbrăcată în portul românesc, caracteristic în acel ținut.

Iată apelul:

Apel

pentru întemeierea unui muzeu istoric-etnografic românesc în Sibiu.

Ori-ce popor conștiu, cu tendență de a pune temelii tari viitorului său și de a-și asigura o dezvoltare sănătoasă a individualității sale etnice, este dator a se cunoște pe sine din toate punctele de vedere.

Fără acest puternic factor al cunoșterii de sine suntem lipsiți de busola, care să îndrepteze spre o țință sigură toate manifestațiunile vieții noastre publice.

Multe și variate sunt mijloacele pentru a ne cunoște, și întră acestea loc de frunte ocupă și instituțiunea culturală: „Museul istoric și etnografic”.

Numéroase alte trebuințe neamănăvare su împedecat până acuma pe factorii nostri competenți de la înființarea acestei instituțiuni culturale de primul rang.

căci dsa român fiind de origine, comunele românești îl vor întâmpina cu mai multă încredere de cât pe un străin, și cei de la comitat n'au n'au speculau rău. Scopul profesat pe față de această reuniune ar fi mijlocirea unui credit eficient, procurarea avantajă a mașinilor agronomice, valorarea favorabilă a produselor economice în interesul plugariului român, pe care însă reuniunea prin organele sale, deci și prin dl referent așa 'l pune în praxă, că n'isusește să converteze toate datoriile țeranilor noștri de la băncile românești la cele ungurești și mai ales la banca „Kisbirtokosok földhitelintézeté” din Budapesta și sub titlul de „societate economică” a înființa în comunele românești exposituri de cari soviniștii de la comitat să se potă totdeauna prin „referentul” lor servi după plac în toate chestiile publice. Azi mâne aceste „societăți economice” ar avé să facă la noi alegeri politice și bisericesti — firește după cum va comanda politica comitatensă. Nici acest scop ascuns al reuniunii nu mai este azi secret, căci imediat după ce dl N. Iancu a înființat în câteva comune așa numitele „societăți economice”, fôia oficiosă a comitatului, „Délmagyarországi közlöny”, a și vestit cu multă emfază acest fapt îmbucurător pentru ei, motivându-și bucuria cu aceea, că de acum încolo săteanul român nu va mai recurge după credit la băncile valabe, ci isolat atât în cele politice cât și în cele economice de agitatorii fără suflet — adică de inteligența română — va sta exclusiv numai sub influința politică dirijată din centrul comitatului patriotic (sic!). Pôte că dl N. Iancu e inconștient de rolul de uneltă ce-l jôcă în afacerea această, bucuria mare a fôiei oficiose a comitatului însă putea să-l convingă în cazul acesta despre credulitatea sa și despre aceea, că reuniunea în al cărei serviciu dsa și acum stă, numai prietinosă nu este intereselor adevărate ale poporului nostru de la sat.

De această acțiune deci nu noi Românii, ci contrarii noștri au să se bucure, ear' a noastră datorință este a o combate chiar în interesul comunelor românești, și în cazul când ar oferi mici favoruri materiale, dar' și aceste problematice, căci: „Timeo Danaos et dona ferentes!”

Postul

din punct de vedere al canoanelor și al vieții practice a credincioșilor.

Disertație citită de preotul Ioachim Muntean în conferința preoțescă a tractului Săliște, ținută în Tilișca la 23 Septembrie 1904.

(Urmare)

Căci fără să cercetăm, că ne slujesc puterile, ori nu ne slujesc; că ne șade bine, ori nu, am luat uritul obiceiului de a maimuțări pe alții opintindu-ne încă de a-i întrece, a face mai pe sus de cât ei. În chipul acesta am ajuns acolo, că ne golim pungile fără nici un rost, ne ruinăm sănătatea, ba ne mai facem încă și de ris înaintea străinilor, cari sub toate împrejurările, chiar și în timpul acesta atât de cosmopolitic și de nivelator, totuși se știu apăra mai bine de cât noi în contra influințelor esterne, și țin cu mai multă tărie la legea, portul și obiceiurile lor etnice populare.

De unde provine această apariție intristătoare, aptă să ne pună serios pe gânduri? Causele cari o produc sunt multe și de multe feluri. Se pot însă reduce la una singură, principală. Această e: schimbarea ocupațiunii, și ca urmare a ei: contactul cu străinii.

Înainte cu câteva decenii Românul mărginean — și tractul nostru o bună parte din Mărginime îl formeză — pe lângă chivernisirea casei și a miciei sale moșiiore, nu cunoștea alt izvor de că-

știg, afară de cel-ce îl da economia de vite, îndeosebi oieritul, și i-l aducea riul cu alcătuirile sale primitive, dar' totuși rentabile.

Astăzi orizontul s'a lărgit, isvoarele de venit s'au schimbat, exigențele de traiu s'au înmulțit, gusturile s'au rafinat, ear' obiceiurile în mare parte s'au corcicit. Fie-care efect își are cauza sa. Oieritul nu mai aduce foloșele pe cari le aducea odinioară. Ear' riul vîjje în dragă voie preste astupăturile striccate în preajma morilor góle și pustii.

E lucru firesc, ca omul când se pune pe schimbate, să adopte aceea ce-i place, ce 'l înveselește, sau îi gădile orgoliul și vanitatea. Așa se fac și se prefac datinile, portul, modul de traiu și obiceiurile societății omenesti.

Cu schimbările acestea merge tréba ca cu ori-care alt lucru; numai începutul e ceva mai greu, celelalte urméză repede. Alunecă un bårdalog din astupătură, întreg zăgazul se macină. Cade un fort, întrégă întăritura se clatină.

Postul a fost și este fără îndoială pilastrul principal, sau boltitura, pe care se razimă credința poporului nostru.

În ochii Românului — înțeleg pe țeranul simplu, neînfiat încă de noile curente — acela care nu postește, de ar săvârși toate faptele milii celei sufletești și trupești, nu trece de creștin, dar' nici de Român adevărat.

Am cunoscut ómeni din generațiunea mai bătrână, acum aprópe dispărută, cari nici pentru un colț de țără nu s'ar fi deducit în posturi, deși zeci de foi de brânză numiau proprietatea lor, și nu tânjiau; ba din contră, susțineau că sunt cu mult mai sănătoși în post, de cât în dulce.

Crescut fiind și eu în o astfel de atmosferă, care în mod așa de sărbătorec decora viața religioasă a părinților noștri din acele timpuri patriarhale, simple, dar' curate, — de-și n'a trecut încă nici un veac de om de atunci, — ved lucrurile de astăzi în colori pôte prea posomorite.

E însă fapt constat, că ne-am schimbat, și încă mult. Să privim numai cu atențiune în jur de noi, și vom vedé cât de altmînirea e acum.

Din ce în ce mai mic devine numărul acelor ómeni din popor, cari se mai roșesc în față când îi surprinzi în post mâncând bucate de dulce. Ci cei mai mulți fac din acest cas act de fudulie. Și cine sunt acestia? Nu copii în stadiul creșterii, nici bătrâni slabi și neputincioși; ci bărbați sănătoși, tari și viguroși, pe cari traiul bun îi seduce și împinge încă și la alte păcate. Și earăși nu de cei cu bună rostire la casa și la masa lor; ci adeseori de aceia, cari ani de zile muncesc prin țeri străine tigorindu-se, ear' sosiți acasă tócă în câteva săptămâni tot ce au căștigat cu crunte sudori timp îndelungat. Ací, în această nechibzuintă păcătóasă vedem noi réul cel mai mare, material și moral, de care suferă o parte mare din poporațiunea acestui ținut. (Va urma.)

Oficială.

Oficiile parohiale sunt poffite a se convinge imediat, dacă sunt achitate sau nu premiile de asigurare. Întru cât nu vor fi solvite să facă pașii de lipsă de a se solvi numai de cât restanța constatată.

NOUȚĂȚI

Parastas pentru asesorul Z. Boiu. Implinindu-se un an de la mórtea mult regretatului asesor consistorial, protolereu Zaharie Boiu Duminecă în 6 Noiembrie n. c., după sf. liturgie se va oficia în biserică din suburbiul josefin parastas solemn. Totodată se va face și sfințirea petrii comemorative de la mormânt. La acest act de pietate familia defunctului invită pe toți stimații amici și cunoscuți, spre a lua parte.

Adunarea poporală din Ilia, ținută Duminecă la ora unu, a fost bine cercetată și a decurs în ordine. S'a votat o rezoluțiune de protestare în contra proiectului de lege al dlui Berzevicy și s'au ales delegați pentru conferința națională. Au vorbit poporului domnii Dr. Aurel Vlad, deputat, Dr. Bontescu, Vraciu și protopresbiterul Dobrei Iosif Morariu.

Conferința învățătorescă. Despărțământul din protopresbiteratul Aradului al reuniunii învățătorilor români de la școlile populare confesionale ort. din diecesa Aradului ține conferința de tómnă în 13 și 14 Noiembrie n. în comuna Batania.

Visita regelui Sârbiei. Petru I. Carageorgevici, de curând încoronatul rege al Sârbiei, a sosit Duminecă în Sofia, spre a face vizită principelui Ferdinand. Unele știri, ori mai corect zis: combinațiuni, spun că pe lângă motivele politice și de vecinătate au mai îndemnat pe regele Petru să facă această vizită încă și alte motive — familiare. A nume, regele plănuește să-și mărite după principele Bulgariei pe fiicăsa Elena. La gara din Sofia regele era așteptat de principele cu ministrii sei și cu corpal diplomatic.

Alegerea de paroch în Sesciori, protopresbiteratul Săbeș, s'a ținut Duminecă în 17/30 Oct., întrunind din 105 voturi date Ilie Moga, paroch în Laz, 103 voturi.

Cale pe apă între Nord-America și Nord-Europa. Expediția la polul nordie plecată astă-érnă sub conducerea geologului Lowe, la mandatul guvernului din Canada, cum raportéză o telegramă din New-York, s'a reînors sănătósă. Lowe a făcut lunga călătorie pe corabia „Neptun” și s'a apropiat de polul nordic mai mult de cât toți antecesorii sei. Scopul expediției a fost: să sonda ce pe care cale s'ar puté înființa comunicațiune cu corăbii între Nordul Americii și Nordul Europei, și — se raportéză că Lowe a rezolvat această problemă și a prezentat deja guvernului planurile necesare.

Liberat. Dl Vasile E. Moldovan, implinindu-și pedepsa dictată în mai multe procese de presă a părăsit Duminecă temnița Clujului, unde a stat șapte luni.

Testamentul réposatului N. Șustai. Réposatul president de tribunal în pens une Nicolae de Șustai, — cum am smintit în numărul anterior, — și-a testat bisericeii gr. or. din Brașov-Cetate întrégă averea. Conform dispozițiilor testamentare, biserica moștenitóre va avé în să plătiască: surorii vitrege a réposatului, Otília n. Orghidan, și fiului a-cestuia, N. Grama, câte 2000 coróne; celor pat-u copii ai cumnatei sale réposate Muntean din Oravița câte 1500 coróne; bisericeii din Zernești 500 cor. pentru îngrijirea mormântului și onorariul preotului pentru o rugăciune ce se va face în fie-care an la mormânt; reuniunii femeilor române din Brașov 400 coróne; asociațiunii pentru spriginirea învățăcelor și sodalilor români din Brașov 400 coróne; fondului pentru ajutorarea studenților săraci de la școlile române din Brașov în cas de bolă, 200 coróne; reuniunii pentru ajutorarea véduvelor din Brașov și Săcele 200 coróne. Restul rămâne în proprietatea bisericeii moștenitóre, sub titlul „fundațiunea lui Nicolae de Șustai și a soției sale Maria n. de Alduleanu” (réposată). Din venitele fundațiunii 1/5 se se capitalizeze până când fundațiunea va crește la 100.000 de coróne, ear' din restul de 4/5 se se creeze stipendii pentru studenți și studente de naționalitate română și religie gr. ortodoxă. După creșterea fundațiunii până la 100.000, venitul întreg se va distribui ca stipendii. Esecutori ai testamentului sunt: notariul public Petru Nemeș (Brașov), adv. Simion Damian (Brașov) și adv. Nicolae Garoiu (Zernești).

De la societatea „Petru Maior” ni-se scriu următoarele: Avem onóre a aduce la cunoștință, că în ședința primă ordinară a societății noastre ținute în 15 Octobrie a. e. s'a luat hotărîre, ca „Istoria Românilor” de Petru Maior, apărută în edițiunea noastră, cu privire la împrejurarea de a puté fi mai ușor accesibilă tuturor iubitorilor de carte românescă și în special profesorilor și învățătorilor români, să se vindă cu prețul redus la 1 corónă. Comandele se pot adresa la cassariul societății dl Mihai Șerban, stud. fil. în Budapesta IV, Molnár útoza, 20 II 10 A., pe lângă trimiterea anticipativă a 1 cor. + 20 fil. porto. Budapesta, 28 Octobrie 1904. Ioan Christia, presidentul societății; Leo Bohățiel, secretariu.

Cărți postale noue. În cîrînd se vor pune în circulație cărți postale noue, pe cari la colțul de sus din partea stîngă va fi imprimată o linie, cu indicațiunea: Trimițtoriu. Pe această linie trimițtoriu pôte să-și scrie adresa, pentru-ca în cas că adresatul nu pôte fi găsit, carta să se potă re'napoia trimițtoriuului.

Ziaru de doné veacuri. Ziarul „Vossische Zeitung” din Berlin și-a serbat Sâmbătă iubilul de 200 ani de la primă aparițiune. În 29 Octobrie 1704 principele elector Frideric III al Prusiei (la 18 Ianuarie 1701 încoronat rege al Prusiei sub numel Frideric I) a dat librariului Rüdiger privilegiu pentru editarea unei foi în Berlin. L'a început ziarul apărea sub titlul: „Königlich privilegierte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen”. În urmă și-a schimbat titlul în „Vossische Zeitung”. De la 1704 a apărut fără întrerupere, muncind la editare și redactarea lui opt generațiuni și avînd între redactorii și colaboratorii sei mulți literați celebri, ca C. Friedrich Voss, G. Efr. Lessing și alții. Acum ziaruul stă sub conducerea lui Dr. H. Bachmann.

Incendiu. Sâmbătă după amiază un foc escat în comuna Troaș (lângă Soborșin) a mistuit opt case împreună cu clădirile economice din jurul lor.

Résboiul ruso-japonez. După pauză de 10 zile, folosită din ambe părțile résboitóre spre a-și aduce în ordine trupele și a-și fortifica pozițiunile strategice, avangardele au început ostilitățile de vre-o trei zile deja, și cum vestește o telegramă din Tokio dto 31 Octobrie, acolo se așteptă în tot momentul raport despre începerea luptei generale, acum pentru posesiunea orașului Mucden și a regiunilor lui. Această telegramă spune, că la óstea japoneză sosesco în fie-care zi trupe auxiliare. — În legătură cu acestea însemnăm că știrea despre bolnăvirea lui Kuroki s'a demințit, cum și că zilele trecute Kuropatkin a fost numit din partea țarului comandant suprem asupra tuturor oștirilor rusești de pe câmpul de résboiu.

Sfințirea bisericeii din Cunța. Comitetul parochial gr. or. din Cunța, tractul Mereurea, invită la sfințirea bisericeii de nou edificate, care se va celebra Marți în 26 Oct. st. v. (8 Nov. st. n. sf. Dumitru).

Program: 1. Marți dimineța la orele 8 actul sfințirii și liturgia solemnă. 2. La ora 1 p. m. banchet, couverte 3 cor. 3. La 3 ore p. m. adunarea despărțământului „Mercuria” a „Asociațiunii”. 4. Sêra la 7 ore concert. Prețul intrării de persoană 1 cor. 20 fileri. Pentru vuptualii sunt rugate st. familii a se îngriji, pentru beuturi bune se îngrijește comitetul. Pentru ridicarea nimbului acestei sărbări își va da concursul un cor compus din 15 clerici de la seminarul Andreian din Sibiu sub conducerea dlui profesor de musică T. Popoviciu, care cor va cânta în biserică în decursul liturgiei, ear' sêra va debuta cu următoriu program: 1. Flechtenmacher - T. Popoviciu; Dorul instrăinatului. 2. G. Dima: Hai în horă. 3. Solo de flaut (Victor Mureșan). 4. T. Popoviciu: Cucule pênă galbenă, Tórcé lele. 5. a) I. Vidu: Creangă ruptă. b) D. G. Kiriac: Morariu. 6. Declamațiune (Titu Morariu). 7. I. Vidu: Din șeșetóre. 8. Flechtenmacher-Dima: Vivandiera. După concert dans. Invitări speciale nu se fac.

Teatrul orășenesc.

Mercuri (2 Noiembrie): „Sein Prinzesschen”, comedie nemțescă în 3 acte de Gebhard Schüssler-Perasini. (Noutate).

Joi (3 Noiembrie): „Professor Berger”, dramă în 4 acte de Karl Böttcher. (Noutate).

Este recomandat de cei mai distinși profesori și medici ca remediu eminent contra:

Sirolin

morburilor de plumâni, afecțiunilor organelor de respirare, ca bronhită acută, tusă convulsivă, mai ales este recomandat convalescenților după influență. Promovéză apetitul și face să crească greutatea corpului, delăturéză tusa și flegma, și face să înceteze asudórea de nópte. În urma gustului și mirosului seu plăcut se ia cu plăcere și de copii. Se capetă în farmacia cu 4 cor. sticla. Cumpărătoriuil să fie atent, ca fie-care sticlă să fie provédută cu firma următoare:

F. Hoffmann-La Roche & Co., fabrică chimică, Basel (Elvetia).

(216) 14-52

Reuniunea II. de înmormântare din Deva,

înființată la 1886 — și 8 filii ale ei,

intemeiate din 29 Octombrie 1903 până în 11 Septembrie 1904.

Reuniunea-mamă Nr. I., Deva

a avut anul trecut, 1903, cu totul 471 membri, acum are 558 membri. A încheiat anul 1903 cu un venit curat în bani gata de 2000 cor. În Deva mai sunt 2 reuniuni surori „Dévai első temetkezési egyesület” și „Dévai ipartestületi temetkezési egyesület”. Prima a avut 470 membri, a doua 420 membri.

Venitul curat la „Dévai első temetkezési egyesület” a fost anul 1903, după datele publicate în „Hunyadvármege” Nr. 24—1904, în bani gata 1424 cor. 96 fil., cu toate că e cu 6 ani mai veche decât reuniunea noastră și încă odată așa de bogată. A doua, „Dévai ipartestületi temetkezési egyesület”, a avut 640 coroane furate; tribunalul, ca for criminal, și ministrul decid deja în cauză.

Numărul acestor două reuniuni face astăzi cam 870. Reuniunea noastră cu filii cu tot are astăzi 1800 membri, e încă odată și ceva mai mare decât amintitele 2 reuniuni împreună luate. Observăm însă, că — după pornirea reuniunii în toate filiiile existente și vre-o 4, câte sunt în pregătire, numărul membrilor și averea lor tocmai acum tîmna, din Septembrie până în Decembrie, crește, totdeauna mai tare. Până la încheierea anului 1904 numărul va crește, în cazul cel mai rău, la cel puțin 2000 de membri.

Și astăzi reuniunea noastră are cei mai mulți membri în Ardeal: dela 471 s'a ridicat în 10 luni la 1800 de membri.

Cele 8 filii.

Azi avem 8 filii: Nr. II. *Dobra* are 280 membri, a împărțit la 15 familii 1500 cor., are 400 coroane fond. Nr. III. *Belean*, lângă Făgăraș, are 380 membri, a împărțit la 5 familii de ale membrilor reșoși 500 cor., are fond 1000 cor. Nr. IV. *Radna-Lippova* are 150 membri, a împărțit 300 cor. la 3 familii, are 300 cor. fond. Nr. V. *Alba-Lulia* are 100 membri, fond 260 cor., a împărțit 40 cor. ajutor, redus în mod provizor, până crește fondul. Nr. VI. *Cujir* are 190 cor. fond, 40 membri. Nr. VII. *Petroșeni-Petrila* are 33 membri, fond 68 cor. 20 fil. Nr. VIII. *Loman* are 78 membri, fond 193 cor. 62 fil.

Filia IX. Romos și Romoșel,

am înființat-o abia la 11 Septembrie 1904 și s'au înscris 150 membri, are 390 cor. fond pentru ajutoare și 100 cor. pentru „fondul de binefacere al reuniunii”, donați în aceeași zi de părintele *Nicolae Roman* din Romoșel, un apostol și preot model al parohiei și tractului său. La acest rezultat fără sémén au contribuit din Romoșel și dl notar cercual *Petru Truca*, dl primar *Avram Nasta*, care a avut la masă mai mulți dintre inițiatorii filiei, dl *Avram Dubleş*, învățător. Ear' din Romos s'au distins în zel apostolic preotul tîner de bună speranță *Adam Basarab*, dl paroh *Ioan Vaidean*, dl notar comunal *Cornel Grădiniță* și dl învățător *Sabin Safta*, sfetnicul meu iscusit, carele mi a dat prețioase informațiuni locale, petrecându-mă în trăsura din Romos la Romoșel.

Director substituit al filiei e părintele *Nicolae Roman*. portărel dl învățător *Sabin Safta*. Ear' ceilalți domni sunt toți bărbați de încredere ai reuniunii pentru aceste comune și jur. Toți 3 preoți primesc și poartă, drept distincțiune și sarcină, câte o „carte de binefaceri și propuneri” și carte de plânsori, ca să înainteze și controleze mersul corect și interesele prescise, conform statutelor și normelor satorite.

Constituirea acésta însă — cu mare mândrie o spun — e numai provisorie. Romosul nu se lasă odată cu capul, Romoșelul asemenea. Fie-care vrea să fie filie separată. Ca atare însă fie care comună trebuie să aibă cam 350 de membri. Acum curge o nobilă și mult laudabilă luptă în bine între cele 2 comune de frunte. And, că Romosul are deja aproape 300 membri. Eri am primit invitarea dela părintele *Basarab* din Romos, să poftească din nou la Romos și să le fac o filie separată cu o constituire locală în Romos.

Harnici frunțași, harnic popor.

Deva, 22 Septembrie 1904.

Director:

August A. Nicoră m. p.

Alte 3 filii,

intemeiate din 22 Septembrie — 30 Octombrie 1904.

Filia Nr. X. Zlagna și jur am înființat-o Vineri și Sâmbătă, la 14 și 15 Octombrie 1904. Prima depunere a taxelor intrate s'a făcut la institutul „Zlagneana” prin directorul ei *Emanuil Beșa*, paroh gr.-or., Sâmbătă, la 15 Octombrie. Primirea călduroasă, ce mi au făcut o toți frunțașii prezenți la prima întrunire din 14 Octombrie și s'erbătoreștile angajamente publice îmi dau garanța unui succes grabnic și sigur, vrednic de însemnătatea acestei comune frunțașe de băieși.

La întrunire au luat parte: dl *Iuliu M. Montani*, prot. gr.-cat., cuvintele acestuia: „afurisit fie acela, care va lucra contra bunei înțelegeri dintră frați” au fost adanc mișcătoare pentru toți. I-a răspuns îndată blând și înțelept părintele *E. Beșa*. M'am depărtat mîngăiat: séménța bunei înțelegeri dintră frunțașii celor două biserici surori, a încolțit. Cu spirit a mai vorbit dl notar comunal din Galați Feneș, *Traian Radu*, *Iacob Nicola*, învățător în Presăca. De față au mai fost *Iuliu Goia*, comptabil la „Zlagneana”, *Ioan Tănăsescu* și *Partenie Corpade*, doi vrednici învățători ai școlii gr.-or. din Zlagna, cari au înființat și cor cu 4 voci, adunând tinerimea și poporul în jurul bisericii și școlii frumoase, renovată din ruinele trecutului ruginit, de când părintele *Beșa* conduce parochia cu zel apostolic.

De-a lungul unei strade în apropiere de piață, la pôlele unui deal, imponent se înalță biserica acum renovată gr.-or., lângă ea școlă mărită, asemenea renovată gr.-or. și de cea-laltă latură biserica soră gr.-cat. De desuptul lor, pe cîma dealului e o cărare cu gard viu și brădet, cu pricepere și gust îngrijite.

Epocală pentru acele părți este

Ornamentica română,

pictura bisericii gr.-or. din Zlagna, s'evărșită de cunoscutul pictor de tablouri istorice *Ludovic Kandler*, carele studiind de pe țesături, cruci vechi, stâlpi de poartă, mobile și alte creștături românești: tainele arangamentului și estetice ro-

mânești, tinde a lucra, ca inițiator, ca creator al stilului ornamental curat românesc în biserica gr.-or. română. Cu profund respect, cu admirațiune mă închin în fața mărimii acestei grele probleme, carea — durere — nu are încă măsuri înaintași. Cu însuflețire salut prima încercare a unui pictor artist german în serviciul artei ornamentice curat românești. Mult am admirat arta fără sémén în lume a bisericilor Sântu Petru și Pavel din Roma, Bologna, Veneția, Praga, Viena ș. a. și deosebitele ornamentice și stiluri ale acestora sunt tot atâtea giuvaere ale omenei. Da!

Când vom avé noi însă pictori măestri de rangul acelor, cari se lucre în stilul ornamental românesc: atunci stilul românesc, are să fie pentru vecii vecilor un model egal îndreptățit, egal admirat și egal urmat de toți artistii mari ai lumii: Acest vis de aur mi s'a prezentat în momentul, când am privit țesăturile românești pe pereții bisericii din Zlagna.

Trecînd prin Sibiu în cauza reuniunii, admiraiu pictura mărță a cupolei catedralei noastre. Pe podul ridicat sub cupolă privesc file din albumul reuniunii agricole, cu deosebitele țesături de valoare artistică. Sus era marele măestru român, profesorul *Smigelschi*. Lucra la ornamentica cupolei: Toți sfinții cu ornamentica românească. Acl vîdui deja un vis și mai măreț, opera creatoare a unui artist român, inspirat de mărță misiune: a crea ornamentica română la nivel artistic.

De-i va succede acésta, profesorul *Smigelschi* va deveni nemuritor pentru noi Români și pentru artă în genere. Catedrala din Sibiu va fi o minune, o mândrie a întreg neamului românesc, un nou membru al artei generale a lumii. Intonez, nu prin stilul zidirei decopiat al sfinții Sofii din Constantinople, ci prin stilul ornamenticei române, prin splendoră din lăuntru care sublimază, care așa zicînd dumnezește penelul unui mare creer, plămuitor românesc, care se scaldă în isvórele cristaline nesecate ale geniului artei ro-mânești.

Artistilor români! Puneți-Vă și voi în serviciul acestui stil de ornamentica curat română. Nu maimuțati stilul bizantin, pe motiv, că sunteți ortodoxi! Aveți unica ambiție firăscă, unica vocațiune, trimisă de sus, să preamăriți pe Dumnezeu, cu ornamentica română, în bisericile noastre românești. Spiritul bizantin a corupt și dărîmat întău imperiul mare roman din răsărit; a corupt și dărîmat imperiul roman din apus, era să ne stingă și nouă naționalitatea în România și Moldova. În Macedonia, Tesalia și Epir chiar și astăzi, în secolul al XX-lea, tot spiritul grec-bizantin ne-ar omori un jumătate de milion de frați români.

Tot spiritul grec-bizantin ne ține și astăzi moloșiți, el ne-a corupt societatea. Să ne curățim de el odată pentru totdeauna în tot, ce avem mai scump, mai sfânt; la altarele bisericilor noastre românești ornamentica română.

Intră cu drag, geniu românesc creator. Ingenunchiînd cad în fața ta: ornamentica română, — carea — deși în naștere, mai frumoasă ești, mai artistică ești, decât cel mai rafinat stil bizantin din lume.

Mari, scumpe comóre artistice zac în țesăturile poporului nostru și noi ne mândrim cu pene străine, mai puțin frumoase, decât ale noastre.

Filia nr. XI. H-Băița și jur s'a înființat la 22 și 23 Octombrie 1904 Sâmbătă și Duminecă. S'au înscris 40 membri, depunîndu-se succesive toți banii incurși la institutul înfloritor „Zărândeana” din Băița, unde am mai depus 2000 cor. din fondul reuniunii mame. În scurt timp vom avé una dintră cele mai puternice filii ale reuniunii noastre. Resunetul primei conveniri avute în localul institutului „Zlagneana” e următorul

Apel

cătră omenii de bine din părțile Zarandului.

Avînd în vedere ajutorarea poporului sêrac la cas de mörte, suntem hotărîți să înființăm și noi în Băița o filie a „reuniunii II. de înmormântare din Deva”.

Condițiunile de primire:

Dela 18—60 ani, om sănătos și cinstit. Taxa de înscriere 2 cor., odată pentru totdeauna și 60 fil. în cas de mörte, adecă 2 cor. 60 fil., la înscriere plătite. Ajutorul cel mai mic la cas de mörte e: 100 cor. 50 fil., care tot crește cu câte 50 fileri în fie care cas de mörte plătît, până la 250 cor. La mörtea unui membru din filia noastră plătesc membrii filiei câte 60 fil., din cari rămân pentru fondul reuniunii 10 fileri, ear' membrul plătitor mai câștigă creștere lângă ajutorul de 100 cor. câte 50 fil. Din cei 60 de fileri adecă fie care membru plătitor dă familiei sale câte 50 fileri și numai 10 fil. rămân fondului din carele ies speșele și ce rămâne earăși spre alte scopuri de binefaceri se folosește, după § 10 din statute.

Invităm

pe 6 Novembre st. n., Duminecă, după amiazi la 3 ore, în sala școlii gr.-or. din Băița toți omenii de bine, inteligență și popor, a se întrunî, pentru a continua cu înscrierile la filia nr. XI. Băița și jur, a „reuniunii a doua de înmormântare din Deva”, înființată în ziua de astăzi.

Apelăm la conlucrarea frătescă a Domnilor preoți, învățători, antistii comunale și deregătorii publice, precum și la popor, ca să ne dea ajutorul recerut pentru înaintarea unei reuniuni de mare însemnătate, pentru întărirea materială și familiară a poporului nostru sârac.

Băița, la 22 Octombrie st. n. 1904.

Simion Băcilă m. p., paroh gr.-or. în Ormîndea.
Iuliu Ilie Cosma m. p., paroh gr.-or. Crăciunești.
Nicolae Pop m. p., paroh în Ormîndea.
Dr. Cornel Moldovan m. p., medic cercual și de mine.
Romul Pop m. p., comptabil la „Zărândeana”.
Avram Angel m. p., învățător în Crăciunești.
Avram Lăslău m. p.,
Nicolae Păcarariu m. p., proprietar în Seliște.
Directorul reuniunii:
August H. Nicoră m. p., în Deva.
George Drăgan m. p., paroh gr.-or. în Băița, director la „Zărândeana”.
Dionisie Mateș m. p., paroh în Căinel.
Dr. Ioan Demian m. p., c. de avocat din Hărțegani.
Lazar Perian m. p., cassar la „Zărândeana”.
Iosif Popescu m. p., Băița.
Victor Uscat m. p., învățător.
Nicolae Faure m. p., învățător în Căinelul-de-sus.
Cassarul reuniunii:
Nicolae Igna m. p., în Deva.

Filia nr. XII. Sâmbăta-de-jos și sus, Voila și jur, e a doua filie lângă filia nr. III. Belean, în apropiere de Făgăraș. Prima propagandă am făcut-o în biserica gr.-or. din Sâmbăta-de-jos, avînd tot sucursul apostolic al părintelui *Vasilie Mușat* și al dlui învățător *Galacteon Stelea*. Causa a aflat multă însuflețire la popor. Ducîndu-ne cu dl părinte la Voila am vorbit și aci poporului bisericii gr.-or., care-și are de preot nou pe dl *George Vas*. Ducîndu-ne la un maslu, am făcut și aci, la sfîrșit, propagandă, intrî preoții și frunțașii a amîndouă bisericilor surori, cari serviau un maslu comun. Tot sucursul mi-l'au promis și domni preoți gr. cat. *Șerban* sen. și jun., fratele deputatului *Nicolae Șerban*. Ce bine le-a stat fraților: împreună, „ca doi brați într'o tulpină, ca doi ochi într'o lumină”.

Am vîduț și aci un prapor de 20 de ani, țesătura harniceii preotese, dna *Șerban*, era din 3 țesături cu motive curat și bine alese românești de totă frumșețea. Alături erau niște prapori de 10 ani, din — fabrică, fără colóre, găuriți și apröpe sdremțe. Am vîduț și un patrafir prea frumos, tot din țesătură cu motive românești. Praporul românesc a costat 7 fl., cel de fabrică: 20 fl. Ore s'au ne împodobim de aci încolo bisericile cu prapori din țesăturile noastre și să închinăm — sdremțele fabricelor? De ce să îmbogățim milionarii — străini, noi, sêracii de români, când avem podöbe și mai frumoșe și mai trainice și mai ieftine de ale — noastre și ne putem da earăși nouă banii nostri, ca noi pe noi să ne îmbogățim, prin industria de casă proprie?

Din Voila am trecut cu părintele apostol din Sâmbăta-de-jos la Sâmbăta-de-sus, unde ne așteptau deja preoții d-nii *Ioan Pop* cu învățătorul, *Galacteon Bica*, *Spiridon Mărdan*, paroh cu învățătorul *Chirion Adămo* și câțiva frunțași. Ajun-gînd sêra, cu poporul nu am mai putut conveni, dar' ne am înțeles asupra celor de făcut. Cu totul s'au înscris 71 de membri.

Propaganda mea,

are și alt scop mai îndepărtat: să înființez un mare trust — reuniune mare — și în legătură cu câteva reuniuni, fice ale noastre — să ne unim, la fel, propaganda reuniunile: din Deva, Oraștie, Sibiu, Bistrița, Sebeș ș. a., ale căror statute iartă sporirea nețermurită a membrilor și au bărbați harnici de propagandă. Unirea forțelor reslățite, lucră cu mai puțin efect întru rezolvarea unor scopuri earăși mari.

Avem de cuget, să înființăm în 5, 10, mult 15 ani o puternică

Școlă economică și de industrie,

în carea orfanii cei mai deștepți și harnici ai fiilelor noastre s'au capete o creștere, potrivită unui țeran pentru o mică economie model: în economia de câmp, de vite, cultura de pomi cu valorarea pömelor prospete, alegerea soiurilor potrivite, cultura de viță altoită, a vinului și derivatelor, albinărit ș. a. — Toți acești țerani, crescuți în școlă noastră, ar fi expert crescuți: pentru a fi apostolii economiei raționale, utilizînd cele mai noue cuceriri ale științelor de economie practică.

O atare școlă, în 5 ani ar aduce mai mult bine poporului, decât 100 de ani, petrecuți în evlavie și prostie strămoșescă, fără școlă corîspunđătoare.

Invoc mila lui Dumnezeu și apelez la toți omenii de bine mari și mici, cari sincer lucră la binele poporului: să-mi dea mână de ajutor, — să se înroleze sub cinstitul steag al reuniunii noastre, carea a împărțit apröpe treizeci de mii 30,000 cor. la poporul sêrac.

Temelia reuniunii noastre

e: „iubește pe deapropoie tîu, ca pe tine însu-ți”, și „azi mie, mâne ție”. E deci o întrupare, o valorisare modernă a acestor două principii creștinești: una dintră cele mai nobile plămuiuri nouă a învățaturii creștine. Reuniunea noastră e un organism ocrotitor al familiei sêrace, pe carea o ajută, când e apröpe de ruin, apröpe a se nimici. Ea creiază totodată și o prețioasă legătură nouă intră preot, învățător și popor. Numărul membrilor din 22 Septembrie încöce s'a ridicat dela 1800 la 2150, în 38 de zile a crescut cu 350 de membri.

Haid, să punem stavile cât de multe sêraciei poporului nostru și să ne îngrijim de cultivarea economică a orfanilor sêraci: acésta e chemarea preotului modern. Resolvați, domni preoți, și câte o chestie socială și economică, carea aduce mai puține rente decât băncile, dar înmiit mai mari folöse binelui poporului, care Vă va binecuvînta și earăși Vă va asculta, dacă va vedé, că lucrați pentru binele lui.

Sibiu, 31 Octombrie 1904.

Directorul:

August A. Nicoră m. p., în Deva.

Nr. 3288/1904.

[314] 1—3

Spre orientare

pentru publicul călător!

Hotelul orașenesc din Szászsebes „La leul de aur” se administreză din 1 Octombrie a. c. în regia orașului. Camerele pentru călători provăduțe cu mobilier nou și întocmite conform cerințelor moderne se dau spre folosire cu prețuri foarte reduse și îngrijirea pentru comunitatea publicului este foarte multămitore.

Deöre-ce regia orașenescă nu e înzodusă din considerațiuni de câștig, ci curat numai din motivul, ca publicului călător să i-se ofere un scut corîspunđător și eftin, astfel zace în interesul fie-cărui călătoriu la Szászsebes a cerceta acest hotel.

Szászsebes, în 23 Octombrie 1904.

Magistratul orașenesc.